

DEMOKRACIJA

Leto I. - Štev. 12

Gorica - Trst, 11. julija 1947

Izhaja vsak petek

Uredništvo in uprava:
Gorica - Riva Pizzutta 18
Cena: Posamezna števil. L. 15.—
Naročnina: Mesečna L. 65.—
Pošt. ček. rač. št. 9-18127

Žalitev naroda

Potrebno se nam zdi na-
čelno spregovoriti o pojmi-
h »izdajalec«, »reakcionar«,
»fašist«, »neofašist« itd. Te
besede namreč polnijo cele
stolpce komunističnega ti-
ska, ki jih pišejo na najraz-
ličnejše naslove. Večkrat je
že bilo ugotovljeno, da so
uporabljane v čisto novem
potvorjenem smislu popol-
noma zgubile svoj prvotni
pomen, vrednost in učinko-
vitost. Odkar so komunisti
v duhu svoje brezvestne ne-
strpnosti posplošili te očitke
na vse svoje nasprotnike
brez razlike ali so fašisti ali
demokrati, so zgubile, vsaj
kadar so izgovorjene iz nji-
hovih ust, vsako moralno
vrednost. Toliko imajo teh
besed na zalogi in tako
brezmejno radodarno jih
razsipajo na vse strani, da
dejansko nimajo nobene
veljave več. Koliko Sloven-
cev pa je sploh še, ki jih še
niso opredelili med izdajal-
ce, fašiste, reakcionarje ali
sovražnike ljudstva? V ene-
ga teh razredov se da z nji-
hovo raztegljivo razlago
spraviti prav vsakogar, ki
režimu ni po volji. Po ko-
munističnem pojmovanju
besede si stoji v »izdajalce«
in »neizdajalce« razdeljeni
slovenski narod najmanj
90% proti 10% v korist »iz-
dajalcev«.

V tej zvezi je treba ugo-
toviti, da je zloraba teh be-
sed tako velika in posploš-
na, da otežkoča razlikova-
nje med resničnimi nečast-
nimi ljudmi, brez katerih ni
nobeden narod, in med po-
štenimi rodoljubi, ki imajo
na sebi le ta »greh«, da niso
mogli zatajiti svojih demo-
katičnih in narodnih načel
ter kloniti pred nasiljem.
Dejstvo, da komunistom
sploh ni do tega razlikova-
nja, je dovedlo do tega, da
so mnogi častni ljudje trpe-
li krivico, medtem ko so se
številni vojni zločinci od-
tegnili zasluženi kazni. Pri-
biti je treba, da imajo ko-
munisti poštenega načelnika
ga nasprotnika za nevarnej-
šega kakor pa pokvarjenega,
kupljivega značaja. Oddod
njihovo zavestno istovete-
nje enih in drugih.

Strašno mučen mora biti
občutek negotovosti in ne-
zaupanja za ljudi, ki vidijo
okoli sebe same izdajalce.
Na katerih trdnih moralnih
in številčnih temeljih sploh
še sloni oblast ljudi, katerih
krog se vsak dan bolj krči
na neznatno jedro, ki ga ve-
že samo še pekoča vest? Po
zakonitem razvoju tega ne-
zaupanja se bo prej ali slej
začelo neizbežno razkrajati
tudi to jedro samo. »Cisti-
ke«, ki ne priznajo niti
vrhovom, so nujnost dikta-
tur. Prvi znaki so, da bo
tudi v slovenskem pri-
meru obveljalo pravilo, da
»revolucija ubija lastne o-
troke«. Obtoženi »izdaj-
stva« se že nahajajo v zapo-
rih celo ljudje, ki imajo za
uspeh komunistične revolu-
cije pri nas neprecenljive
zasluge in so bili začetniki
komunizma na Slovenskem
sploh.

Do tega neizbežno pride,
kadar se kak režim pred-
zno izenačuje z narodom,
kadar proglasi svojo stran-
ko in ljudstvo za istovetna
pojma. Po tej nedemokra-
tični miselnosti in logiki
naravno označujejo vsako

nasprotovanje režimu za
izdajstvo naroda in države.
Slovenska mati ni rodila to-
liko izdajalcev svojega na-
roda, kolikor so jih za take
brezvestno proglasili dana-
šnji oblastniki v Ljubljani.
Strašno bi bilo, če bi bila
resnica, da je med nami to-
liko narodnih izdajalcev,
kolikor ima trenutni režim
v domovini nasprotnikov.
Tedaj bi skoraj ves narod
izdal samega sebe. Kdo je,
ki sme vreči na čast svojega
naroda madež tako strašne-
ga očitka? Slovenski narod
more zavreči kako vlado,
tembolj vladu manjšine, ki
ni prišla na oblast z resnico
in ne po njegovi svobodni
volji, nikoli pa ne more za-
tajiti samega sebe in izdati
lastnih koristi. Dopustno je
imeti sorojake za naspro-
tnike katerekoli minljive
vlade, ni pa dopustno imeti
jih za izdajalce samo zato
ker so nasprotni totalitarni
diktatorski stranki, katere
ozki interesi nikakor ne
morejo biti skladni s kori-
stmi naroda, ki so širše,
višje in trajnejše.

Da totalitarne diktature
opravičijo svoj obstoj in
nasilje, morajo »izdajalce«
in »fašiste« narediti ako jih
ni. Nasilniki so sposobni
pahčiti človeka v blato, da
mu nato lahko očitajo, da
je umazan. Često pa nimajo
niti to za potrebno. Zelo
značilno in poučno je, da so
komunisti po zmagi nad
Hitlerjem in Mussolinijem
proglasili svoja zaveznika
in za zmago demokracije
zaslužna moža Trumana in

Churchilla za nevarna »no-
va fašista«, katerima naj
velja nadaljna borba zape-
ljanah množic. Tudi veliki
Roosevelt ne bi ušel tej žal-
ljivi označbi, da ga ni usoda
temu odtegnila. Dokler sta
bila živa Hitler in Mussolini
so bili komunistom ti mož-
je demokrati, kakor jim
bo Wallace »progresivni de-
mokrat« le dokler bodo se-
danje demokratske sile na
vladi v Združenih državah
in Veliki Britaniji.

Brezvestneži, koliko do-
brih imen ste že omadeže-
vali z besedo »izdajalec« in
koliko zločinov ste v nje-
nem imenu že storili? Vzeti
dobro ime je bolj nečastno
kakor pa vzeti drugo lastni-
no, kajti lažje je nadomesti-
ti ukradeno gmoč kakor pa
moralno dobroto. Naš na-
rod sprejema klevete ko-
munističnih totalitarcev z
olajšujočo zavestjo, da so
tesni sorodniki desnih na-
silnikov, katerih ocene v
poštenem demokratskem
svetu nimajo veljave. Tudi
fašistom in nacistom so bili
narod, država in stranka le
trije izrazi za isti pojem.
Tako presenetljivo se v bi-
stvu krijejo, da jih je težko
razlikovati. Očitki komuni-
stov, ki izvirajo iz njih se-
bične ozkosti in ne-
strpnosti so fašistični očit-
ki. Take klevete so žalitev
vsega naroda, ker zgodovi-
na nas uči, da sta prišla na-
rod in režim, ki se je sku-
šal z njim istovetiti, še
vedno v neizbežno nasprot-
je. Tako je prišel nazkriž
tudi naš narod s peščico
tiranov. Neizprosni je za-
kon pravice: Kleveta se na
krajšje vedno vrne tja, od-
koder je prišla.

Kdo bo dal pečat bodočim stoletjem

Vodstva na svetu se
danes ne more pridobiti
z nasiljem. Demokratske
države so z ozirom na silo
svojega duha, blaginjo in
tehnično opremo tako na-
močne, da je brezizgledna
vsaka borba proti njim.

V današnjem zgodovins-
kem razdobju prevladuje
ta Amerika in Evropa ker
sta dali ideje in ustvarili
gospodarske dobrine, ki so
odločilne za razvoj celo-
kupne človeške družbe. To-
da Amerika in Evropa ne
predstavljata danes več ene
in iste kulture. Amerika se
je v vseh bistvenih točkah
kulture popolnoma osamo-
svojila. To dejstvo datira
še od začetka dvajsetega
stoletja.

Odločitev o kulturni nad-
oblasti na svetu leži tedaj
med Evropo in Ameriko.
Ali bo v tem pogledu prišlo
do sporazuma? In če do
njega ne pride, katere cel-
na bo nosila odgovornost
za bodočo usodo sveta?

Kako je sploh mogla po-
stati dvomljiva nadoblast
Evrope na svetu? Evropa je
namreč žrtev svoje prena-
seljnosti in svojega togega
okvira, ki je nastal vsled dr-
žavnih meja ustvarjenih na
narodni ali zgodovinski po-
dlagi. Kljub povečanju na-
rodnega premoženja nudi
Evropa svojemu prebival-
stvu zelo negotove življenj-
ske pogoje. Posledica tega
je bilo širjenje evropskega
življa na ostale celine. Izse-

ljenci iščejo boljše življenj-
ske pogoje, več prostora,
več blaginje in več svobode.
Toda oni le redko najdejo
kar iščejo, a še bolj redko
vse to skupno. Vendar je
dežela kjer se vse to naha-
ja. To je Severna Amerika.
Amerika ima tedaj vse če-
sar Evropi primanjkuje in
kar številni Evropeci iščejo
izven svoje domovine.

Istočasno postajajo raz-
lični evropski narodi vsled
prenaseljenosti vedno bolj
razdražljivi in oholi. Vojne,
ki vsled tega nastajajo v
Evropi, imajo čisto poseben
značaj. Preje je bila vojna
samo popravek ravnotežja.
Danes se vojna vodi z vse-
mi silami na življenje in
smrt. Vsi boreči se narodi
vlagajo v vojno vse svoje
moči, kar Evropo kot tako
slabi.

Do evropske prenaselje-
nosti ni prišlo slučajno.
Ona je posledica nad, ki so
se polagale v različna od-
kritja na polju znanosti in
tehnike. In tako so nastale
nove ljudske množice v
starem ozkem okviru. So-
cijalna vprašanja so zavla-
dala nad Evropo ter posta-
la tretji razlog za njeno
slabitev. Komunizem je s
svojo totalitarnostjo in na-
silnimi načini borbe za
oblast razdelil Evropo v
dva tabora: v manjši evrop-
sko-azijski, ki šteje pribli-
žno tretjino prebivalstva Ev-
rope in v zapadni, ki šteje
približno dve tretjini Evrope.

Predsednik Beneš je legionar-
jem dejal, da morajo v državi
biti stranke z različnimi mnenji,
če hočemo resnično politično in
gospodarsko demokracijo; če bi
imeli eno samo stranko, bi to
predstavljalo totalitarizem, kar
bi bilo enako izgubi svobode.

Medtem ko enotna
Amerika uživa sadove na-
predka in uveljavljanja v
svetu, je razcepljena Evro-
pa prisiljena boriti se za te-
melje svojega socialnega
ustroja.

Končno je Evropa izgu-
bila svojo notranjo poveza-
nost vsled svoje prevelike
politične razčlenjenosti. Ev-
ropa je trenutno zmešnjava
nepomirljivih narodov in
socijalnih tokov. Nasprot-
no ima Amerika velike
prednosti. Ona v zgodovins-
kem smislu ni dedno obre-
menjena, ima velik prostor
in mnoge druge gospodar-
ske prednosti. Vse to zago-
tavlja ustvarjalnim množic-

Mirovna pogodba in državljanstvo

Ker je dnevnik »Messaggero
Veneto« 6. t. m. priobčil daljši
članek in po svoje tolmačil
samo čl. 19 mirovne pogodbe,
ter izpustil čl. 20, ki ni sicer
zvezan s prvim, toda vsebuje
oba določila glede državljan-
stva in ker je članek zaskrbel
prizadete naše ljudi, jih opo-
zarjamo na sledeče:

Zaradi članka v listu »Mes-
saggero Veneto«, ki je trdil,
da »ne bodo ohranili italijan-
skega državljanstva, marveč da
postanejo brez državljanstva«,
naj se nikakor ne razburjajo,
ker zanje veljajo določila člana
20, ki pravi: »in ki bivajo
na italijanskem ozemlju«.
Ne reče torej, ki so bivali
na italijanskem ozemlju 10.
junija 1940 - ampak rabi
sedanji čas, t. j. na dan, ko
stopi mirovna pogodba v ve-
ljavo. Druga razlaga ni mo-
goča, ker je določilo čl. 20
dovolj jasno. Saj je treba tudi
čl. 19 tako tolmačiti: »Italijan-
ski državljani, ki so 10. junija
1940 bivali na ozemlju, ki ga
glasom te pogodbe Italija od-
stopi drugi državi...« in ki še
bivajo ali hočejo tam bivati.
Sicer bi morali razumeti, da so
jugoslovanski državljani vsi ti-
stisti italijanski uradniki, učitelji,
častniki, vojniki itd., ki so tam
bivali 10. junija 1940, ki pa
so se že davno od tam umak-
nili! In čl. 19 in 20 govorita
o bivališču (domicilio), ne pa
o pristojnosti, ki je italijanski
zakoni sploh ne poznajo v ti-
stem pomenu, ki ga mi pozna-
mo še iz avstrijskih časov.
Poznavajo le »residenco«, ki pa
je nekaj drugega kot »domi-
cilio« in je le podobna pristoj-
nosti, ker so z njo povezane
upravne in politične pravice
občana. Po čl. 20 mirovne po-
godbe je torej za dosedanje
italijanske državljane merodaj-
no le bivališče na italijanskem
teritoriju na dan, ko stopi po-
godba v veljavo.

Vse zainteresirane rojake opo-
zarjamo na podrobni članek,
ki ga je o tem vprašanju pri-
občil »Primorski Slovenec« že
15. marca 1947.

Zabaven položaj

»Primorski dnevnik« si je
z uvodnikom »Samo takrat...«
sam zavezal usta, ko se je zaob-
ljubil, da z nami ne bo več
govoril. To je bila nedvomno
napaka. Čeprav v Ljubljani
dobro vedo za to prisego
»Primorskega dnevnika«, ven-

cam možnost, da se v tam-
šnjem političnem okviru
svobodno razvijajo, med-
tem ko prihajajo v zapadni
in srednji Evropi iste sile
neprestano navzkriž z ob-
stoječim političnim okvi-
rom. V državah pod komu-
nističnim vplivom pa je vsa
zasebna in individualna po-
buda sploh udušena, a člo-
veško dostojanstvo je poni-
žano na stopnjo robota.

Toda zapadna in srednja
Evropa si je vendar ohrani-
la velik izgled, a to je njena
iznajdljiva ustvarjalna na-
darjenost. Če Evropi uspe-
še naprej obdržati ta zadnji
in odločilni izgled in da
ostane povezana z Ameri-
ko, tedaj bodo pravica, do-
stojanstvo človeka, mir in
napredek zagotovljeni. V
tem slučaju bosta Evropa
in Amerika nastopali skup-
no kot nositeljici dveh so-
rodnih kultur in bosta dali
pečat bodočim stoletjem.
Najnovejši svetovni dogod-
ki jasno nakazujejo razvoj
v tej smeri.

dar »Slovenski poročevalec«
in »Ljudska pravica« nista
sledila njegovemu sklepu, nego
sta 1. julija t. l. hudo napadla
»Demokracijo« in ljudi okoli
nje, češ da smo se »povezali
z italijanskimi iredentisti in
neofašisti v Trstu«, da se zla-
stijo udeležujemo »pri intrigah
proti sporazumu med SIAU-em,
KP Julijske krajine in stranki
bivšega CLN-a za sestavo
začasne vlade bodočega STO-a«
in da podpiramo »italijanske
reakcionarne zahteve, da ob-
velja pravni red cone A tudi
na področju cone B, ki bo
pripadla STO-u«. Za take tr-
ditve in natolcevanja seveda
ljubljanškemu komunističnemu
tisku ni vest narekovala po-
trebe navesti kak dokaz, zato
jih ne čutimo potrebe zavra-
čati. Že sam odkrit politični
nastop demokratskih tržaških
Slovencev imajo za »intrigo«.
Navajamo jih le, da jih bo
naša javnost, ki čita naš list,
lahko primerjala z resnico.

Bolj zabavno se nam zdi v
tej zvezi opozoriti na dejstvo,
da so čutili ljubljanski komu-
nistični listi potrebo priskočiti
na pomoč mutastemu »Primor-
skemu dnevniku« v vprašanjih,
ki se ga vendar bolj neposred-
no tičejo kakor pa »Sloven-
skega poročevalca« in »Ljud-
ske pravice« in da gredo preko
pomislekov, ki so bili merodajni
za sklep njih tržaškega
»kolega«. Vsekakor je to zelo
zabaven položaj!

O ratifikaciji

Mirovna pogodba stopi v
veljavo, ko jo bodo ratificirale
velesile. Z napetostjo zasleduje
javnost, kaj bo Rusija ukrenila.
Po glasovih, ki prihajajo iz
rimskih političnih krogov, Ru-
sija pred jesenjo ne bo ratifi-
cirala mirovne pogodbe. Glasovi
trde, da se je Rusija v tem
smislu že odločila, da pa ni
dala nobene uradne izjave. Zu-
nanji minister grof Sforza je
na vprašanje, če se je Rusija
uradno izrekla, da je odložila
podpis mirovne pogodbe, odgo-
voril: »Čeprav sem formalno
poizvedoval pri sovjetskimi za-
stopnikih, mi nihče od njih ni
potrdil, da Rusija ne misli
ratificirati.«

Poslanec Pecorari, podpred-
sednik ustavodajne skupščine,
je izjavil, »da bo z ozirom na
vesti, ki trdovratno potrjujejo,
da bo Rusija ratificirala mi-
rovno pogodbo šele v novembru,
Julijska Krajina pravno še vse
letošnje leto pripadala Italiji.«

Od srede do srede

3. julija: Britanija je v vojni
izgubila 1.503 vojne ladje, v iz-
nosu 959.757 ton. — Ameriški
obračun za 1946/47 izkazuje 754
milijonov dolarjev aktiv. — Mad-
žarskim »zarotniškim« generalom
so izpremenili smrtno kazni v
zaporne. — Bevin in Bidault sta
nadaljevala razgovore o ameri-
ški gospodarski pomoči Evropi,
navzlic Molotovljevemu odhodu
in sklenila pozvati 22 evropskih
držav na konferenco o ameriški
pomoči Evropi, ki se bo začela
12. t. m. v Parizu. Ves svetov-
ni tisk zvrča krivdo za neuspeh
pariške konference na Sovjetsko
zvezo. — Britanska vlada je po-
slala Madžarski noto zaradi po-
bega 11 rečnih madžarskih ladij
iz Linza; podobno noto je dobila
tudi avstrijska vlada, ki je so-
odgovorna za ta pobeg. — V
Beogradu se nadaljujejo poga-
janja za plačilo odškodnine brit-
anskim lastnikom podjetij v
Jugoslaviji. — Jugoslovanski ve-
leposlanik v Londonu je izročil
oto o incidentih na avstrijski
meji; v zadnjih dveh mesecih so
zabeležili 20 prehodov tolp na
jugoslovansko ozemlje. — V In-
doneziji so sestavili koalicijsko
vlado, ki bo nadaljevala razgo-
vore z Nizozemci o federalizaciji
Indonezije. — General Komorow-
ski (slavni junak varšavske vstaje
leta 1944, pod imenom general
Bor) je v Angliji ustanovil novo
poljsko vlado v izgnanstvu; za
sedaj jo priznavajo Irska, Span-
ija in Vatikan. — Argentinska
vlada je zanimala tuje vesti, da
bi imela namen prepovedati so-
cialistično stranko, ki ima po-
polno svobodo delovanja.

4. julija: Razvoju položaja
po sovjetski oasklonitvi sprejema
Marshallovega načrta sledijo z
veliko pozornostjo vsi evropski
narodi. V zahodnih državah so
pobudo sprejeli z navdušenjem,
v vzhodnih pa še čakajo na ukaz
iz Moskve. — Jugoslovanski tisk
ponavlja grožnje, da bo Jugosl.
vlada prekinila diplomatske od-
nošaje z Vatikanom zaradi ne-
davnih napadov vatikanskega
tiska in radia proti Titovemu
režimu. — V romunski Moldaviji
je še vedno velika lakota, ki
terja številne smrtne žrtve. Pre-
bivalci zvečijo drvesno lubje, da
utešijo glad. Računajo pa, da bo
letošnja letina boljša, kot je
bila lanska. — Madžarski parla-
ment je vzel mandat bivšemu
predsedniku parlamenta Beli
Vargi, ki je pred komunističnim
preganjanjem ušel v tujino. Vargi
so nedavno vzel tudi državljan-
stvo. — Preiskovalna komisija
ZN za Palestino je zaključila
skoro 3.600 km dolgo potovanje
ter se vrnila v Jeruzalem. —
Petnajstega avgusta se bo začela
konferenca za vse-ameriško o-
brambo v Rio de Janeiru v Bra-
ziliji. — Italija in CSR sta v
Pragi podpisali trgovinski in
finančni sporazum. — V Mehiki
so odkrili dve ležišči urana, ki
je osnovna rudnina, iz katere
izdelujejo atomske bombe. —
Ob 171. obletnici proglasitve a-
meriške neodvisnosti je predse-
dni Truman govoril na domu
Jeffersona enega izmed podpi-
snikov »Proglasa«. Grajal je
Sovjetsko zvezo, ker je odklonila
Marshallov načrt za gospodar-
sko pomoč Evropi. Omenil je
diktature, ki so ovirale na poti
svetovnega mira. Dejal je, da je
danes na svetu preveč vlad, ki
nimajo svobodnega pristanka in
zaupanja vladanih. Očrtal je
štiri neobhodne pogoje za mir:
1. skupen pristaneček na načelo,
da morajo vladati izvajati svojo
resnično oblast iz pristanka vla-
danih; 2. skupno spoštovanje
osnovnih človeških pravic; 3.
svobodna in popolna izmenjava
znanja, misli ter poročil med
narodi sveta; 4. države naj u-
smerijo svojo gospodarsko in
finančno politiko tako, da bo
podpirala svetovno gospodarstvo,
ne pa ločenih nacionalističnih
gospodarstev. — General Eisen-
hower je dejal, da morajo Zdru-
žene države biti močne, dokler
tudi druge države ne bodo pri-
pravljene bojne poljane nadome-
stiti s posvetovalno mizo. —
Predstavniki britanskega zunaj-
negja ministrstva je posebej in
javno posvarili Sovjetsko zvezo,
da bo Britanija imela vsak po-
izkus Sovjetske zveze ustrahova-
vati države, ki so povabljeni k
sodelovanju pri Marshallovem
načrtu, za kršitev suverenosti
teh držav. — Britanska vlada
preučuje jugoslovansko noto

Nadaljevanje na strani 2

Od srede
do srede

(Nadaljevanje s prve strani)

glede incidentov vzdolž avstrijske meje. Pravijo, da te incidente povzročajo „mladi Jugoslavlani, ki so nasprotniki Titovega režima“. — Iz Kanade in zahodnih ameriških držav poročajo o skrivnostnih predmetih v zraku, ki jih imenujejo „leteči krožniki“. Ti predmeti letijo s hitrostjo okoli 1.800 km na uro. — Ramadier je s 331 proti 247 glasovom dobil zaupnico glede gospodarske politike francoske vlade.

5. julija: Bevin je v Londonu opozoril Sovjetsko zvezo s sledečimi besedami: „Izzivanja bi šla lahko preko določene meje; zato bo prišel trenutek, ko nam bo tega izzivanja dovolj“. — Avstrijski notranji minister je glede obmejnih spopadov na jugoslovanski meji izjavil sledeče: „Smo v stalnem stiku z britanskimi oblastmi, ki naredijo vse, da bi preprečile napade proti avstrijskemu prebivalstvu od strani obmejnih straž in jugoslovanske tajne policije, ki prekoračujejo mejo skoro vsak dan“. — Združene države so zagotovile Italiji po UNRRino posojilo v znesku 350 milijonov dolarjev. — Glavni tajnik britanske laburistične stranke Morgan Phillips se je vrnil iz Romunije ter poročal o tankajšnih razmerah: ena šestina političnih pripornikov so socialisti; romunsko ljudstvo tare splošen strah pred gospodarskim zlomom; stevilni ljudje se bojijo nenadne aretacije brez zasliševanja in razprav; položaj delavcev je slab zaradi inflacije; delavec zasluži na mesec 3 milijone lejev, Phillips pa je zamenjal en angleški funt za 2.700.000 lejev, pri odhodu pa je dobil zanj že 4 milijone lejev; obleka stane 20 milijonov, kar odgovarja šestmesčni delavčevi plači. — V zvezi z Marshallovim načrtom so bili poklicani v Moskvo češkoslovaški ministri Gottwald, Masaryk in Ripka. — Bevinovemu govoru in svarilu ZSSR pripisujejo po vsem svetu velik pomen.

6. julija: Med vojno je ameriška vojska in mornarica potopila 9.736.000 ton japonskih vojni in trgovskih ladij; Britanija je potopila 138.000 ton japonskega ladjevja, Sovjetska zveza pa 9.900 ton. — Kitajci zatrjujejo, da sovjetske ladje oskrbujejo iz Dalrena kitajske komuniste. — V bližini jugoslovanske meje v Grčiji se je zgodil hud spopad med grškimi četami in številnimi tolpami, ki so po poročilu grške vlade prišle iz Jugoslavije. — Argentinski predsednik Peron je svetu poslal mirovno poslanico, v kateri je dejal, da morajo biti uničeni kapitalistični in totalitarni ekstremisti, na levi in desni.

7. julija: Francoska socialistična stranka je z 2576 glasovi proti 2058 odobrila Ramadierjevo politiko. — Zahodnoevropske države so sprejele povabilo na gospodarsko konferenco, ki bo razpravljala o Marshallovem načrtu; od držav v sovjetski sferi se je prijavila samo Češkoslovaška. — Jugoslavija je iztopila iz Mednarodnega urada za delo. — Predsednik Truman je kongresu poslal poslanico, v kateri zagovarja sprejem večjega števila evropskih beguncev v Združene države. — Bivši italijanski kralj se pogaja za nakup posestva v USA.

8. julija: Atomska komisija ZN je sprejela načelo, da morajo uničiti vsa atomska orožja. — Moskovski radio je poročal, da je bivši madžarski regent admiral Horthy v Braziliji. — Gromiko je v Varnostnem svetu zagovarjal Jugoslavijo, Bolgarsko in Albanijo proti grškim obtožbam. — Varnostni svet je z devetimi glasovi proti dvema (ZSSR in Poljska) odobril osnutek komisije za navadno oborožitev. — V Perziji so vzpostavili obsedno stanje. — Angleška prestolonaslednica Elizabeta se je zaročila s mornariškim poročnikom Filipom Mountbattenom, bivšim grškim princem. — Parlamentarna komisija italijanske zbornice je s 13 proti 10 glasovom sprejela sklep o ratifikaciji mirovne pogodbe. — General De Gaulle je na banketu družstva anglo-ameriških novinarjev zagovarjal najnost ustanovitve Združene Evrope.

9. julija: Grška policija je odpravila komunistično zaroto proti vladi. Upor bi se imel začeti v četrtek ob 1 uri ponoči. Policija je z bliskovito akcijo upor preprečila ter aretirala okoli 2.000 komunistov. — Šest ameriških senatorjev zahteva, naj predsednik Truman predloži revizijo listine Združenih narodov v korist stalnega mira na svetu. — Britanski veleposlanik v Varšavi zbira podatke o aretacijah poljskih socialistov.

Pred pariško konferenco

Kljub temu da se je konferenca treh evropskih velesil v Parizu razbila, se bo vendarle vršila konferenca evropskih držav, ki bo razpravljala o obnovi Evrope na podlagi Marshallove ponudbe. Koj po odhodu sovjetskega zunanjega ministra sta francoski in britanski zunanji minister začela z novimi posvetovanji, pri katerih sta sklenila, da bosta Britanija in Francija povabili vse evropske države razven Španije na konferenco, ki se bo pričela 12. julija v Parizu. Medtem sta obe vladi že razposlali tozadevna vabila. Ta vabila se v bistvu glasijo: „Britanija in Francija sta preučili Marshallove pobude od 5. junija in se uverili, da mora Evropa pričeti z lastno obnovo in da se mora čimprej sestaviti načrt, ki bo odgovarjal sredstvom in potrebam. Ustvariti je treba začasno organizacijo, ki bo položila temelje temu programu.“

Organizacija naj bi obstojala iz „odborna za skladno sodelovanje“. Njegova naloga bi bila na podlagi primernega načrta zaprositi podporo Združenih držav. Temu vzporeditvenemu odboru bi bili v pomoč štirje pododbori za sledeča področja: 1) prehrana in poljedelstvo, 2) goriva in gonilna sila, 3) železo in jeklo, 4) prevoz. Vzpostavitveni odbor in pododbori se bodo sestali v Parizu in pričeli s svojim delom 15. julija. Delo bo treba pospešiti, kajti poročilo glavnega odbora mora biti pravočasno sestavljeno, da se bo 1. sept. 1947 lahko predložilo vladi Združenih držav.

Vabilo nadalje pravi: „Angleška in francoska vlada menita, da je važno, da se započne hitra akcija za obnovo in gospodarsko oživitve evropskih držav, ki jih je vojna opustošila. Mnenja sta, da bo ta naloga z gospodarsko pomočjo Amerike, kot jo je ponudil Marshall, olajšana. Obe vladi sta uverjeni, da si mora Evropa v prvi vrsti sama pomagati in sicer s povečanjem proizvodnje njenih surovin. Podpora Združenih držav je nujna, da se z dobavo potrebnega materiala Evropi omogoči doseg tega cilja. To je najboljša pot, da se izvede gospodarsko ozdravljenje Evrope in se zaima njena neodvisnost. Da se čimprej zberejo podatki o razpoložljivih sredstvih in obstoječih potrebah, ki jih zahteva sestava programa, se bo osnovala po-

sebna organizacija. Vse evropske države, ki so pripravljene dati te podatke, bodo sodelovale pri tej organizaciji, ki se ne bo vmešavala v notranje zadeve teh držav in ne bo podvzela ničesar, s čimer bi kršila suverenost evropskih držav.“

Ta vabila, iz katerih se jasno razvidita namen in cilj bodoče pariške konference, so bila poslana 22 državam. Dozdaj so prijavile svojo udeležbo obe sklicateljici, nadalje Italija, Irska, Islandija, Holandija, Belgija, Švica, Avstrija, Turčija, Grčija, Luksenburška, Portugalska, Švedska, Norveška, Danska in Finska, torej 16 držav. 8 držav, Rusije in njenih 7 varovancev v Parizu ne bo.

Zunanji minister Bevin je v torek 8. julija v nekem svojem govoru ponovno branil svojo zamisel o pariški konferenci in med drugim rekel: „Pri poskusu, da obnovimo krvavečo Evropo, ne bomo zavrnili nikogar, ki se nam hoče pridružiti pri započetem delu. Na konferenci v Parizu bodo izključena vsa ideološka in verska vprašanja, pač pa se bo skušalo podpreti vsako obliko sodelovanja in se bo reševalo evropske zadeve samo iz gospodarskega vidika.“

Svetovno javno mnenje je konferenci v Parizu naklonjeno in zlasti Evropa pričakuje od nje mnogo uspehov. Položaj se je pa močno preokrenil z odstopom Češkoslovaške, ki je bila že prijavila svojo udeležbo. Zdi se, da je prelom med Vzhodom in Zapadom tudi na gospodarskem področju popoln.

Tito, Trst in Koroška

Angleški list „Newsweek“, 30. 6. 1947, str. 18 poroča: „Vendar sovjeti niso bili (prejšnji teden, op. prev.) nasprotni pro-britanskim koncesijam na račun svojih satelitov. Beograjski obisk letalskega ministra Philpa Noel-Bakerja, ki se je 15. junija zaključil, je bil izreden uspeh. Maršal Tito je obiskujočemu Britancu ponudil sporazum za civilno letalstvo — nekaj, česar se USA ni posrečilo, da bi dobile od katerega sovjetskega satelita. Kar je več: on (Tito, op. prev.) je zagotovil Noel Bakerja, da bi se lahko jugosl. zahteve po avstrijski Koroški zelo zmanjšale v zameno za britansko garancijo, da guverner ZN za Trst ne bo „pro-italijanski“.“

V zrcalu »avtokritike«

Težko je priti do točnih poročil o življenju pod diktatorskimi vladami, ki ne dovoljujejo svobodnega obveščevanja. Tembolj smo zato navezani na poročila njih tiska, ki kljub svoji enotni usmerjenosti vendarle razodene dragocene resnice o tamošnjih razmerah. Podatki iz teh virov imajo to prednost, da jih diktature ne morejo zanikati, ker so priznanja njih samih.

Znano je, da so v današnji „novi“ Jugoslaviji zamenjali pravico kritike s tako zvano „avtokritiko“. Čeprav je ta v primerjavi s svobodno načelno kritiko malo vredna, vendar nam lahko koristno posluži. „Samokritike“ je v jugoslovanskem tisku toliko, da je že izraz splošnega nezadovoljstva in režimu gotovo kar neprijetna; dotika se prav vseh področij javnega življenja.

Poleg tega so značilni tudi druga poročila. Zlasti o brezštevilnih procesih proti ljudem, ki jim je režim zaupal upravljanje javne imovine. Ta poročila niso samo izraz, kako

nih gospodarjev, zvezo lesnih zadrug in vsako teh ustanov še posebej opozoriti na dolžnosti in naloge, ki jih bodo s prejemom te okrožnice dobili. Birokracija pa je šla tako daleč, da je pošiljala to okrožnico celo ostalim oddelkom istega ministrstva, čeprav so bili ti oddelki oddaljeni le nekoliko vrst od drugega v istem poslopu. Zdaj pomislimo, koliko nepotrebne dela so povzročili nepopoljšljivi birokrati s svojo okrožnico, vzklika „Ljudska pravica“. Pri tem pa pozabljaj, da je to nujna posledica podžaljenja gospodarstva, saj država ne more z drugim kot z vestno birokracijo držati gospodarstva v redu, ko je odpadlo glavno gibalno središče gospodarstva — osebna pobuda. Sedaj novi red išče krivdo pri posameznih, ki so navadno nedolžne žrtve osnovne napake takšnega zbirokratiziranega gospodarstva države. Tako sledi neuspelemu načrtnemu birokratizmu države iskanje „krivcev“ pod krinko „saboterstva“, ki se pojavlja tudi ob zaključku omenjenega članka „Ljudske pravice“ kot grožnja vsem tistim, ki so vestno izpolnjevali svojo uradniško (t. j. birokratično) dolžnost ter posredovali odlok najvišje oblasti dobesedno podrejenim organom. List namreč pravi: „... da je takšno postopanje tatvina časa in materiala in da se za tako malomarnostjo lahko spretno skriva tudi spretno zakamufilirano saboterstvo.“

V „Ljudski pravici“ se pritožuje Ludvik Šnuderl nad majhnim zanimanjem za akcijo uničevanja koloradskega hrošča v Slovenski Bistrici, kjer se je zbralo, reci in piši — 12 ljudi (5 od prosvetnega sindikata, eden od OLO, 4 posestniki in 2 ostala). Dalje pravi, da so prišli do zemlje tovariša Butkoviča. Ta tovariš je del agrarne zemlje oddal v najem, a še ostale, kjer ima zasejano koruzo, nima obdelane tako, kakor bi bilo treba. Poleg tega je opazil še nekaj: državna ekonomija ima 6 ha svoje zemlje posejane s koruzo, a je gotovo ne bo toliko, kot bi jo moglo biti na 2 hektarjih. Tri četrtine koruze namreč manjka. Baje so jo „pocufale vrane“. Vse sosednje njive, ki so last zasebnikov, pa so pustile nedotaknjene! Kaj hočemo, to je pač tako proslavljano državno in povrh še načrtno gospodarstvo!

Okrožno sodišče za mesto Beograd je danes izreko sodbo nad upravnikom montaže kamionov v Divuljah, Draguljubom Vujovićem in skupino soobtožencev, ki so s tatvinami in brezvestnim upravljanjem državnega premoženja prizadejali državi veliko škodo. Obtoženi Draguljub Vujović je bil obsojen na smrtno kazen z ustrejitvijo, na izgubo državljskih in političnih pravic ter na zaplembo celokupnega premoženja. Vujović v podjetju ni uvedel niti evidence vozil niti obratnega knjigovodstva. 1500 kamionov z gumami je ležalo nezaščitenih, medtem ko je centralni upravi poročal, da so vse gume snete. V podjetju ni napravil „plana“ niti ni uvedel norm. Na njegov ukaz so 30⁰ dobrih kamionov postavili iz prometa. Iz državne blagajne je vzel za izredne stroške 15.000 dinarjev in uporabljal državna vozila za zasebne vožnje. Obtoženi Ivan Leben je kot šef finančnega odseka montaže kamionov škodoval ljudskemu premoženju z lažnim knjiženjem. Obsojen je bil na 12 let odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo državljskih pravic ter na zaplembo celokupnega premoženja. Ostali obtoženi Milan Radoković, ing. Milija Semović, Gojko Djermačević in ing. Nikola Orka so bili obsojeni na nižje kazni.

Misli o demokraciji:

Vlada in opozicija

Diktatura je neomejena in neodgovorna, demokracija pa omejena in odgovorna oblast. Beseda „demokracija“, ki pomeni vlado ljudstva, sama pove, da je to oblika vlade, ki je zgrajena od spodaj in ne od zgoraj. Demokratična država je zasnovana na avtoriteti naroda, načelu svobode in suverene narodne volje. Diktature pa so zgrajene na samovolji manjšine ali celo posameznika. V demokratični državi se nobeno javno vprašanje ne more rešiti brez predhodnega vsestranskega javnega razpravljanja med zagovorniki različnih stališč ter sklepa večine.

To seveda ne pomeni, da je demokracija „samovlada drhali po drhali, kakor se je izrazil Carlyle, niti da je vlada golega števila brezoblične in nezavedne množice, o kateri je rekel Montesquieu, da „včasih razruši s svojimi stotisočnimi rokami vse, včasih pa se s svojimi stotisočnimi nogami premika komaj tako hitro kakor žuželka.“ Mussolini se je motil, ko je odklanjal demokracijo vsled njenega mehaničnega pojmovanja z utemeljitvijo, da „izenačuje narod z močnejšim številom ter ga ponižuje na raven večine“, ker pogoj demokracije so kulturni, politično zreli, idejno opredeljeni in organizirani državljani. Demokracija tudi ne zahteva, kakor je uveljavljeno po svoji teoriji „obče volje“, absolutne in neposredne demokracije Rousseau, da bi morala manjšina zgolj zaradi avtoritete večinskega mišljenja spoznati in priznati, da se je zmotila; nasprotno, manjšina ima v demokratičnih vladavinah pravico, da ohrani in se naprej bori za svoje prepričanje.

Vlada večine

V tem smislu je demokracija vlada večine, ki pa nima neomejene oblasti nad manjšino. Manjšina ima v demokraciji zavarovane naravne človeške in temeljne državljanske pravice, ki so naravni zakon in zato sploh ne morejo biti predmet glasovanja; ona ni „izven zakonov, marveč je ustavni čimtelj. Mazzini je rekel: „Enostavni glas večine ne tvori suverenosti, ako je očitno protivna najvišjim pravnim pravilom.“ Demokracija tedaj nikakor ni neomejena despotatska svoboda večine (pa naj bo še tako velika) zatirati manjšino (pa naj bo še tako nezmožna) in seveda še manj svoboda manjšine zatirati večino, marveč je svoboda za vse. Tudi v imenu večine se ne sme gaziti načel pravosti in pravičnosti. Za resnično demokratični zakon se ne zahteva samo, da je sprejet z večino glasov in točno po ustavnih predpisih, da je demokratičen samo formalno, marveč da je demokratičen tudi po vsebini. Samopašnost se ne da utemeljiti in opravičiti z večino. Ni vsak zakon naven in pravičen samo zato ker je bil izglasovan v parlamentu. Matematična večina glasov ne daje pravice tiranske krati morali in pravnih načel in pravic manjšine. Demokracija ne pomeni samo pravico večine do oblasti, marveč tudi obveznost spoštovati človeško osebnost in pravico manjšine do izpovedovanja svojega mišljenja in koristne nadzorne vloge. V demokraciji tedaj ni neomejene oblasti nikogar nad nikomer, naroda nad narodom, stranke nad stranko, razreda nad razredom ali človeka nad človekom.

Svoboda manjšine

V demokraciji nima občutka svobode samo pristaš večine — vlade, marveč tudi pristaš manjšine — opozicije, ki obstoji v zavesti, da ni prepuščen samovolji trenutne vlade, da njena oblast ni neomejena, da so mu človeške in državljanske pravice zaimene in da se sme zakonito boriti za svoje trenutno manjšinsko praprhanje zoper trenutno večinsko. Manjšina je sicer dolžna pokoravati se demokratično sklenjeni ustavi in zakonom, obrani pa pravico boriti se zoper ustavo in zakone, v kolikor jih ne odobrava, z določenimi ustavnimi in zakonitimi sredstvi. Demokratični pravni red je dotakljiv in sprejemljiv na način, ki ga sam določa v skladu z načelom narodove suverenosti. Vse demokratične ustave določajo, kako mora priti do izraza volja večine, da je pristojna za ustvaritev nove ali spremembo stare ustave ali zakonov. Demokratično sklenjen zakon velja tako za večino, ki ga je izglasovala, kakor za manjšino, ki mu je nasprotovala, dokler ji ne uspe na isti demokratičen način razveljaviti ali spremeniti ga. V tem smislu je trenutni večinski volji izkorenjena svoboda manjšine, a ji je istočasno tudi ohranjena svoboda nadaljevati napore za zmago svojega naziranja.

Ideal demokracije

Po demokratičnem načelu črpajo ustave in zakoni svojo veljavo iz odobritve večine državljanov — volilcev. Po večinskem demokratičnem merilu je dosegel kak zakon, pravno obvezen sicer za vse, tudi temveč moralno in objektivno veljavo, čimvečja je večina, ki stoji za njim. Z izjemo nedotakljivih naravnih človeških pravic in temeljnih državljskih svobod, je pristaneč večine upravičenih državljanov na kak zakon edini izvor njegove obveznosti. Kdor priznava suverenost ljudstva mora priznavati tudi merilo svobodno izražene večinske volje v vseh vprašanjih, ki prizadevajo skupnost, razen tistih pravic človeka, ki spadajo v njegovo nedotakljivo avtonomno področje in ne morejo biti žrtve nobenega večinskega sklepa. Vse demokratične države temelje na večinskem načelu. Načelo soglasnosti je praktično izključeno, ker daje posamezniku pravico veta in vodi nujno v anarhijo; ono ostaja le ideal, h kateremu stremiti tudi demokracija, ki skuša prav z večinskim načelom čimbolj uresničiti istoveljnost vladajočih in vladanih. Dr. Kušej pravi v svoji „Sodobni demokraciji: ... na dlan leži, da je pri večinskem odločanju več skupnostnih članov svobodnih kakor v vsakem drugem primeru, kajti vsaj večina smatra ta pravila kot svobodno ... postavljena in jih zato ne more občutiti kot kršitev svoje osebnostne vrednote.“ To naziranje zastopa tudi znameniti nemški državoslovec Kelzen, ki pravi: „... načelo absolutne večine vsekakor pomeni relativno največje približanje ideji svobode ... Samo misel, da naj bo — če že ne vsi — vsaj kar največ mogoče ljudi ... v nasprotje s občo voljo socialnega reda, vodi po modri poti do večinskega načela.“

Brez opozicije ni demokracije

Demokracija ne zahteva, da so vsi državljani vseh mišljenj na oblasti, pač pr zahteva za manjšino domovinsko pravico in pogoje, da se lahko zakonito bori za zaupanje večine in za oblast. Ni demokracije tam, kjer ni dovoljena zakonita opozicija, ki je pripravljena s dopustnimi demokracičnimi sredstvi boriti se za svoje demokratične nazore, kjer mora opozicija s politične pozornice v politični molk, zapor, laborišča ali preganjanje. V tem pogledu morata biti večina in manjšina popolnoma enakopravni in ne sme biti za manjšino posebnih omejitev niti za večino posebnih ugodnosti, da se obdrži na oblasti. Moč in pravica vsake demokratične vlade sloni na pooblastilu večine vladanih, katerega je treba redno od časa do časa s tajnim in svobodnim glasovanjem preizkusiti. Narod ne daje nepreklicnih pooblastil za vladanje. Demokracija pomeni pravico državljanov, da si svobodno izberejo in svobodno spremenijo vlado. Vsak razpis novih volitev pomeni vrnitev oblasti neposredno v roke ljudstva, to je k

svojemu izviru, da jo za določeno dobo zopet podeli tistim svojim predstavnikom, katerim v določenem trenutku zaupa svojo usodo. Demokratična oblast je tedaj zisnovana na stalnem, redno se ponavljajočem plebiscitu; ona izhaja iz svobodnih volitev, ki so enakovredno tekmovalne vlade in opozicije. Diktatorske vlade pa nasprotno uklanjajo in potvarjajo voljo naroda, zato jim po načelih demokracije ni mogoče priznati značaja zakonitih zastopnic prizadetih narodov. V demokraciji poslana lahko današnja vlada jutri opozicija in današnja opozicija jutri vlada, kakor to hoče svobodna volja naroda. Dames Churchill, jutri Attlee... Za to ni potrebno kri, marveč samo glasovanje. Benet pravi o ameriški demokraciji: »Možje in žene te dežele volijo ljudi, katere želijo imeti, da jim vlada; odstavljajo svoje zastopnike z glasovanjem — ne z revolucijo — če mislijo, da so slabo vladali.«

Brez manjšine ni večine

Pojem »večina« nujno predpostavlja obstoj »manjšine«. Vsakokratna za vladanje upravičena večina se lahko izrazi in ugotovi le, če se svobodno ob enakih pogojih pomeri z manjšino. Kako naj sicer kaka vlada trdi, da ima za seboj večino naroda, ako mu ne da priložnosti, da se na svobodnih volitvah izrazi zanjo ali proti njej. Kjer vlada izloči manjšino iz političnega tekmovalstva, si sama izpodnese osnovo za trditve, da predstavlja večino. Volilni nastopi ene same stranke so brez vsake moralne in politične vrednosti, ker se vrše brez svobodne politične konkurence, omogočajo vladi nadzorstvo nad glasovanjem in izvajanje pritiska, zato so njih izidi nasilna potvorba resničnega razpoloženja volilcev, ki nimajo nobene izbire med različnimi kandidati vlade in opozicije. Tek enega samega konja ne more dati dokaza, da je najhitrejši, četudi bi morda v resnici bil najboljši.

Opozicija je tedaj nepogrešljiva sestavina demokracije. Obstoj strank, ki oblikujejo vlado in opozicijo, je pogoj celokupne demokracije parlamentarne vladavine, njene ustroja in delovanja. Obstoj vlade in opozicije je naravna posledica načel svobode misli, govora in združevanja. Demokracija, ki izhaja iz zavesti, da posameznik niti večinska skupina nista nujno v posesti končne resnice, dopušča nasprotno mišljenje opozicijske manjšine.

Pravijo, da »oblast pokvari vladajoče.« Opozicija je nadzornik in vest vlade. Ne verujemo v uspešnost »avtokritike« in »avtokontrol«, ki jo enostrankarske totalitarne diktature ponujajo kot slab nadomestek za svobodo, nadzorstvo in kritiko opozicije. V diktaturah sme dobrohotno »avtokritizirati« vlado samo njen pristnik v interesu njene utrditve, ne pa tudi njen idejni načelnik nasprotnik z namenom, da jo spremeni. Diktatorji ne trpe nadzorstva in graje. Nadzorstvo vladne stranke nad samo seboj v enostrankarskih režimih je nujno pristansko.

Morrison je rekel, da je v parlamentarni demokraciji delovanje opozicije prav tako važno, kakor delovanje vladne večine. Ne poznamo močnejšega izraza demokracije zrelosti in višjega priznanja manjšini za njeno koristno vlogo v demokraciji, kakor se izraža v angleški ustanovi »šefa opozicije«, ki ga plačuje država, kakor predsednika vlade. V Angliji imajo »Vlado Njegovega Veličanstva« in »Opozicijo Njegovega Veličanstva«. Kdaj bomo dosegli mi to stopnjo strpnosti in demokracije?

Slavko Hribovec

Še o našem denarništvu

Preteklo je že šestdeset let odkar je Miha Vošnjak, oče slovenskega zadrževanja, osnoval v zvezi s tedanjim tržaškim državnim poslancem Nabergojem prvi slovenski denarni zavod v Trstu. Geslo Mihe Vošnjaka je bilo: »Narod brez lastnega gospodarstva nima bodočnosti.« Njegova organizacija slovenskega denarništvu v celi Sloveniji je imela ta ogromni pomen, da je ono šele dalo pravo stvarno podlago slovenski politični osamosvojitvi.

Pred prvo svetovno vojno je imela Primorska ne samo visoko razvito slovensko in hrvaško zadru-

garstvo nego položil se je tudi temelj jugoslovanskega in slovanskega bankarstva v Trstu! Trst je imel pred pol stoletjem samo eno domačo tržaško banko, in sicer Banca commerciale italiana. Vse druge tržaške banke so bile podružnice dunajskih bank. Važen čin za tržaško denarništvu je bilo osnovanje Jadranske banke. Banca commerciale italiana je bila samo z največjim naporom v stanju, da poviša svoj kapital na 8 milijonov kron. Bogumil Vošnjak v svoji ameriški knjigi »A bulwark against Germany« (New York 1918) povdarja v poglavju:

»Slovensko gospodarstvo«, da je imel Trst pred prvo svetovno vojno samo eno neodvisno domačo banko, Jadransko banko, ki je bila zares denarni zavod. Ko so videli Čehi velike uspehe Slovencev na tem polju, osnovali ste dve veliki češki banki svoji podružnici v Trstu, in sicer Živnostenska banka in Ustredni banka čeških sporitelov. Vošnjak dostavlja: »Nemški »Drang nach Osten« in k Jadrani je našel v slovenskem kapitalu v Trstu opasnega in uspešnega tekmeča.« (Bulwark st. 247).

Fašizem je dobro vedel, da ima v organizaciji slovenskega denarništvu eno svojih največjih ovir. Z neverjetno silo so fašisti uničili celo slovensko gospodarstvo na Primorskem. Na nobenem polju niso bili tako neizprosni. Izpuli so vse gospodarske korenike. Dobro so se zavedali, da bodo pravi gospodarji Primorja šele, ko bodo ležali stebri naše gospodarske organizacije na tleh. V tem so fašisti popolnoma uspeli.

Na vsak način bo v novih razmerah treba začeti z osnovanjem kreditnih in drugih zadrug v Trstu in Goriškem. Kako se bo stvar izpeljala organizacijsko z ozirom na meje Svobodnega tržaškega ozemlja, to je posebna stvar, o kateri je treba razmišljati. Priporočati je treba, da se osnuje v Trstu in na Primorskem kreditne in druge zadruge, ki bi imele svoje središče v veliki Zadrugi banki ali pa v velikem denarnem zavodu, ki bi bil namenjen v prvi vrsti slovenskim obrtnikom in trgovcem.

Pisec teh vrst se ne strinja z mišljenjem, da bi se osnovala v Trstu velika industrijska banka, ki bi obsegala tudi druge panoge denarništvu. S takimi bančnimi nestvori so imeli v Jugoslaviji najslabše izkušnje. Spominjamo se samo Slavenske banke in prav posebno Hrvatske štedionice v Zagrebu. Ta velika zavoda sta padla in izzvala gospodarsko propast tistih ljudi radi tega, ker sta poleg drugih denarnih poslov finansirala industrije in naenkrat imela v rokah silno mnogo paketov delnic polpropadlih industrijskih podjetij, katere so nakupili z denarjem svojih vlagateljev.

V takih razmerah kakoršne so naše, ni prava rešitev industrijska banka. Današnje bankarstvo v med-

narodnem svetu ima v tem oziru mnogo prožnejše rešitve. V takih slučajih se osnuje to, kar Francozi imenujejo »Société financière d'études et d'entreprises«, to je »Finančno družbo za proučevanje in podjetnost.« Taka družba ima nalogo, da najde finančne skupine, ki bi finansirale industrijska podjetja. Posebno velik mednarodni center, kakršen bo Trst, je kakor ustvarjen, da se osnuje taka družba, ki bi stopila v zvezo s kapitalističnimi skupinami ali posameznimi mednarodnimi finansijeri ter jih zainteresirala za osnivanje ali one slovenske industrije. Industrijskega dela bo v Trstu na pretek. Saj hočejo zavazniki n. p. napraviti v Trstu središče za vse surovine, ki so potrebne za tekstilno industrijo, središče, ki bi delovalo za celo srednjo Evropo.

Končno ne pozabimo, da je v Ameriki toliko sto ti-

soč Slovencev, ki posedujejo lepo denarno moč. Kaj bi bilo prirodnejše, ko da bi premožni slovenski Amerikanci kakor tudi velike podporne organizacije, ki jih tam imajo Slovenci, pomagale slovenskemu gospodarstvu v Trstu in Primorju na noge. To bi bilo res »antifašistično« delo. Saj mora priti dan, ko se bodo tudi ameriški Slovenci otrsli kvartirnih vplivov sedanega jugoslovanskega režima, kakor smo se ga vsaj duhovno že doma. Žal, da pogubnosti sedanje vladavine v Jugoslaviji in delovanja njenih zaupnikov v Trstu spoznavajo Slovenci po svetu tem pozneje, čim bolj so oddaljeni od doma, čim manj imajo priložnost opazovati od blizu in izkusiti njene trenutne oblasti. V ameriški javnosti bi gotovo napravila finančna pomoč Trstu in primorskim Slovincem od strani slovenskih Amerikancev najboljši vtis.

Drobtine iz Amerike

V Clevelandu v državi Ohio v Združenih državah, kjer je najbrže največja slovenska naselbina, izhaja slovenski dnevnik »Ameriška domovina«, ki je vodilno glasilo demokratičnih ameriških Slovencev. List je z veseljem pozdravil ustanovitev Slov. dem. zveze in »Demokracijo«! »List je dober. V teh razmerah mora biti borben«, tako nas spodbuja »Ameriška domovina«, da naj nadaljujemo v započetem pravcu. V dokaz povezanosti, ki naj družijo oba glasnika prave demokracije mišelnosti v stari in novi domovini, je »Ameriška domovina« ponatisnila naš odgovor »Primorskemu dnevniku«.

Kot pri nas so tudi v Ameriki komunisti zapeljevali ljudi s pretvezo, da gre boj za narodne, slovenske pravice, ki so jih zatrli nacisti in fašisti. Pod krinko borbe za slovensko in slovansko so začeli širiti svoje prevratne nauke in napadati vse, ki so odklonili komunizem in njegovo totalitarno nasilje. Zanimivo je, kaj o tem piše »Ameriška domovina« z dne 27. V. t. l.: Slovenski ameriški narodni svet (SANS) podaja po svojem štiri in polletnem obstoju koncem tega meseca nekaj obračun o svojem delovanju. V decembru 1942, ko so prihajali iz domovine glasovi o nemških in italijanskih divljanjih v okupirani Sloveniji, ni pa še bilo polne jasnosti, da komunizem osvobodilno gibanje vedno bolj zlo-

rablja, so v Clevelandu sestavili odbor SANS, ki naj bi delal za polno in resnično svobodo Slovenije. Mučenemu narodu v domovini naj bi vsi ameriški Slovenci brez razlike mišljenj priskočili na pomoč. V odboru so bili zastopniki vseh svetovnih naziranj. Toda kmalu je tajnik Rev. Kazimir Zakrajšek pustil svoje mesto in nestrpnost tako imenovane »progresivne« plati je začela z napadi na nekomuniste... SANS nima prav ničesar pokazati, kar bi bil naredil za staro domovino. Praznih rok in brez zaslug umira.

Ko je začel SANS svoje ne preveč slavno življenje, je poslal Slovincem v starem kraju spomenico, kjer je napovedal »konec težkih muk in žrtve«. Kje je ta konec? Muke in žrtve uničujejo našo staro domovino.

V fari sv. Vida v Clevelandu bo 31. avgusta veliko slavlje. Ta fara je največja slovenska fara v Ameriki. Njen župnik msgr. B. I. Ponikvar bo ta dan praznoval svoj god, svojo sedemdesetletnico in 40 letnico pastirovanja v tej župnji.

Dva programa

I. Komunizem v opoziciji:

1.) zahteva spoštovanje naravnih, človeških in državljan-skih pravic;

2.) zagovarja svobodo vesti, prepričanja, govora, tiska, združevanja, tajne in svobodne vo-

litve, parlamentarno vlado in obstoj opozicije;

3.) brani sindikalne svoboščine, zlasti pravico stavke;

4.) obsoja nasilje, koncentracijska taborišča, izredna sodišča, Gestapo in OVRO;

5.) zagovarja načela, ustanove in postopke demokracije v zapadnem smislu besede.

II. Komunizem na vladi:

1.) razveljavlja svoj opozicijski program;

2.) ukinja človeško osebnost in svobodnega državljana;

3.) dovoljuje samo eno z zakonom predpisano mišljenje; svoboda vesti, mišljenja in govora so škodljive razvade; za vladanje zadostuje samo ena stranka; opozicija je škodljiva in prepovedana;

4.) prepoveduje pravico stavke, ki za koristi delavcev ni potrebna;

5.) izvaja nasilje, uvaja koncentracijska taborišča, ljudska sodišča, GPU in OZNO;

6.) zagovarja načela, ustanove in postopke v smislu vzhodne »ljudske demokracije«.

III. Vprašanja in odgovori:

1.) Ali je bila človeška osebnost priznana v nacistični Nemčiji in fašistični Italiji? Ne! Ali je priznana v komunističnih državah? Ne!

2.) Ali sta nacizem in fašizem priznavala svobodo mišljenja in govora? Ne! Ali jo priznava komunizem? Ne!

3.) Koliko mišljenj je lahko prišlo do izraza v Mussolinijevi Italiji in Hitlerjevi Nemčiji? Samo eno! Koliko v komunističnih državah? Samo eno!

4.) Koliko strank je bilo dovoljenih v Hitlerjevi Nemčiji? Ena! Koliko jih je bilo dovoljenih v Mussolinijevi Italiji? Ena! Koliko jih je dovoljenih v komunističnih državah? Ena!

5.) Kdo je stal na čelu diktatorske Nemčije? Malik Führer! Kdo je stal na čelu totalitarne Italije? Nezmočljivi Duce! Kdo so na čelu komunističnih držav? Nedosegljivi Maršali!

6.) Ali sta Hitler in Mussolini priznavala delavcem pravico do stavke? Ne! Ali jo priznavajo komunistične vlade? Ne!

7.) S kakšnimi sredstvi sta prišla Hitler in Mussolini na oblast in se na njej vzdrževala? Z nasiljem! Kakšnih sredstev se za isti namen poslužuje komunizem? Nasilja!

8.) Kakšna je bistvena razlika med nacizmom, fašizmom in komunizmom? Je ni! Zakaj sta se nacifazizem in komunizem med seboj borila? Pomotoma!

IZ ŽIVALSKEGA SVETA

(Prispodoba družabnega prevrata)

Zima je bila huda. Živali so trdo delale, ker so se zavedale, da jih svet opazuje. Stalno so zmrzovala, navadno so bile tudi lačne. Kričač je držal sijajne govore o radosti dela, toda živali so našle uteho v Boxerju, ki je izjavljal: »Delal bom še več!«

Blizala se je lakota. Morali pa so jo zakriti pred zunanjim svetom, ki si je začel izmišljati nove laži o »živalski kmetiji«. Napoleon se je zavedal slabih posledic, ki bi nastale, če bi svet zvedel o pravem položaju pehrane. Sklenil je, da bo uporabil odvetnika Whymperja, da premoti svet. Dostoj se živali imele malo stika s svojim obiskovalcem. Zdej pa so zbrali nekaj živali, večinoma ovce, ki so jih naučili, da so od časa do časa pripomnile, da so spet povečali živalske obroke. Poleg tega je Napoleon ukazal napolniti čebre skoraj do vrha z pekočim, ostankem pa pokriti z žitom in moko. Pod najrazličnejši pretve-

zami so vodili Whymperja skozi kašče, da je videl navidezno polne čebre. Prevarali so ga, da je nehoti širil po svetu vest, da ni nobenega pomanjkanja na »živalski kmetiji«.

Proti koncu januarja je postalo jasno, da bo treba nabaviti hrano izven kmetije. Napoleon ni več prihajal na nedeljske mitinge. Namesto njega je Kričač objavil, da morajo kokoši izročiti po štiri sto jajc na teden. Izkupiček bo omogočil nabavo zadostne količine žita, da bo kmetija zdržala do prihodnje zetje.

Kokoši so dvignile velik krik. Trdile so, da pomeni to trgovino s sužnji. Tedaj se je pripetilo prvic, da je nastalo nekaj, kar je sličilo upor. Pod vodstvom črne Minorke so kokoši izvedle odločen poskus upreti se Napoleonovemu ukazu. Zletele so na podstrešne trame in začele leči jajca, ki so se pri padcu na tla razbila. Napoleon je zavedel

odločne ukrepe. Ustavil je živalske obroke kokošim in zagrozil vsaki živali s smrtno kaznijo, če bi jim dala samo eno zrno. Psi so skrbeli za to, da so ukaz točno izvajali. Pet dni so kokoši držale, potem pa so se udale in se vrnile na svoja gnezda. Devet kokoši je medtem poginilo. Pokopali so jih v sadovnjaku in razglasili, da so poginile zaradi kokošje kuge. Whymper ni ničesar slišal o dogodku in jajca so dobavljali v redu.

Odnosaji med Napoleonom in sedelnimi kmeti so se boljšali. Zato je skrbel Whymper. Na »živalski kmetiji« je bil kup drv; Whymper je predlagal, naj bi jih prodali. Obasoda Pilkington in Frederick bi jih rada kupila. Napoleon je odlašal. Kadar je Napoleon nameraval drva prodati Pilkingtonu, so šle govorice, da se Snowball skriva pri Fredericku. Kadar pa je Frederick ponudil boljše ceno, se je Snowball nemadoma znašel pri Pilkingtonu.

V zgodnji spomladi so odkrili strašno stvar: Snowball prihaja tajno na kmetijo. Živali so bile razburjene, da so komaj mogle spati v hlevih. Vsako noč naj bi prišel in počenjal kup zlobnosti. Kadar koli se je pripetilo kaj, kar je bilo

narobe, so to pripisovali Snowballu: razbito okno, zamašen odvodni jarek ali izgubljen ključ. Krave so izjavile soglasno, da je pomanjkanje mleka posledica Snowballovih nočnih obiskov, ko jih v spanju molze. Bile so videti zelo izstradane. Podgane so obdolžili sokrivde pri vseh teh zločinih.

Napoleon je ukazal strogo preiskavo. Sam je hodil s psi po vsej kmetiji, vtikal svoj rilec v vsak kot in povsod našel Snowballov smrad. Snowball je postal nekako žudežno povsod pričujoči slab duh.

»Tovariši,« je vreščal Kričač, »odkrili smo strašno stvar. Snowball se je prodal Fredericku. Pripravljamo se na napad. Toda povedati vam moram še mnogo huje stvari. Mislimi ste, da je Snowball upor ožil samo posledica domišljavosti in ambicije. Toda motili ste se, tovariši. Ali veste, kaj je bil resnični vzrok? Snowball je bil stvarno Jonesov zaveznik od vsega začetka. Ves čas je bil tajni agent Jonesa. To smo odkrili na podlagi listin, ki jih je pustil tukaj in smo jih odkrili šele sedaj. Po mojem mnenju to pojasni marsikatero stvar, tovariši. Ali niste sami videli, kako je skušal povzročiti naš poraz v bitki pri »Kravi ogradji«,

na srečo brez uspeha, kaj ne?«

Živali so bile zaprepaščene. To je bilo še vse kaj hujšega kot uničenje mlina na veter. Toda trajalo je nekaj časa, preden so se živali prav zavedle položaja. Vse so se spominjale, ali pa so vsaj mislile, da se spominjajo, kako je Snowball napadal v prvi vrsti. Težko so to spravile v sklad s Kričačevim pričevanjem. Cel Boxer, ki je redko vpraševal, je onemel. Legel je, zamizal in po več poskusih uredil misli v svoji glavi.

»Ne verjamem tega,« je dejal, »Snowball se je junaško boril pri »Kravi ogradji«. Sam sem ga videl. Ali mu nismo podelili odlikovanja »živalskega heroja prvega razreda?«

»To je bila pomota, tovariš. Kajti danes vemo na podlagi tajnih listin, da nas je hotel izvabiti v pogubo,« je dejal Kričač.

»Toda saj je bil ranjen,« je ugovarjal Boxer.

»To je bilo vse pripravljeno!« je dokazoval Kričač. »Jonesov strel ga je samo opraskal. Saj bi vam to mogel dokazati napisano z njegovo pisavo, če bi znali čitati. Snowballov namen je bil dati znak za bog, ki bi se spremenil v poraz, če

bi ne bilo našega junaškega ljubljeneža Votitelja, tovariša Napoleona. Ali se ne spominjate, da je v odločilnem trenutku tovariš Napoleon skočil v prve vrste z vzklikom: »Smrt človeštvu!« In izrazil svoje čebane v Jonesovo nogo? Gotovo se tega spominjate, tovariši, kaj ne?«

Ko je Kričač opisal prizor tako živo, so bile živali prepričane, da se tega spominjajo.

»Vendar jaz mislim, da Snowball ni bil izlajalec od vsega začetka, četudi ga ne branim za to, kar je storil pozneje,« se je dalje upiral Boxer.

»Naš voditelj, tovariš Napoleon,« je izjavil Kričač počasi, a odločno, »je ugotovil kategorično — kategorično, tovariš — da je bil Snowball Jonesov agent od vsega začetka, da še mnogo prej, preden je kdor koli na revolucijo sploh mislil.«

»Oh, to je pa nekaj gruguga,« je dejal Boxer. »Če to pravi tovariš Napoleon, potem je že res.«

»To je pravi odgovor, tovariš,« je kričal Kričač. »Svarim vsako žival na tej kmetiji, naj dobro odpira oči. Kajti imamo razloge, da mislimo, da se potikajo med nami tajni Snowballovi agentje!«

(nadaljevanje)

KULTURA

Nova šolska
čitanka

Pred kratkim je izšla nova šolska čitanka (I. del) za višje razrede srednjih šol. Knjiga je namenjena razredom, ki obravnavajo knjižno teorijo, to je predvsem prvenem in drugemu višjemu razredu. Slavist-sastavljalec knjige je zbral najboljše in najlepše besere v naši književnosti, ki so mu služili kot primer za pesamezne knjižne vrste. To je ena izmed najboljših šolskih knjig, ki jih je dozdaj izdala ZVU na Tržaškem področju. Knjigo bo s pridom vzel v roke vsak primorski Slovenec, saj bo našel v njej izbor od klasikov pa do moderne literature. V razlagi knjižnih vrst je posebno vidna sestavljalčeva samostojnost. Ta del je poučen tako za dijaka kakor za ostale, ki se zanimajo za književnost. Žal, da ni naveden sestavljalčev delo, kajti knjiga ni kolektivno delo, ampak je v njej mnogo osebnih note.

Ob 60 letnici
pisatelja Novačana

Te dni praznuje 60 letnico življenja slovenski pisatelj in dramatik dr. Anton Novačan. Ob tem jubileju mu želi tudi naš list vse najboljše. Novačanovo literarno delo ni obsežno, pač pa je zanimivo in, posebno dramatsko, dognano in pomembno. On ni izdal mnogo knjig kot to delajo nekateri drugi in zato navadno vrednost dela trpi. Ker pa je izdal nekaj del, ki pa jih je izoblikoval tako dovršeno, da so dobila res

dobro končno podobo. V prozi sta zanimivi dve novelki zbirki in sicer *Naša vas* (izšla 1913) in *Samostilnik* (1923). V teh novelah je Novačan ustvaril močne podobe ljudi, ki so svoji bodni in hočejo nevezani tudi ostati. Za tem pa se je Novačanova narava sprostil v drami. 1921. leta je napisal *Velejo*, 1928. pa *Hermana Celjskega*. V *Hermanu* je pisatelj ustvaril najsilnejši moški lik v slovenski dramatik. Zanimiva je tudi njegova enodejanska *Nadčlovek*. V Ljubljanskem Zvonu je objavil 4 dejanko *Janez Goligle*. V letih zadnje vojne se je Novačan umaknil iz nacističnih klesč in odšel iz Evrope. Ta čas zunaj pa je Novačan posvetil novemu literarnemu delu, ki ga piše že več let. Imenuje ga *Peti evangelij*, ki pa še ni objavljen. Le en spev smo slišali pred nekaj dnevi v tržaškem radiu, ki da slutiti, da bo to zelo močna umetnina. Novačan ljubi svobodno umetnost in ne pozna nobene hlapčevanja in ne prene, da bi bil umetnik suženj. V tem smislu tudi ustvarja in zato pričakujemo, da bo prav zaradi tega njegova umetnost zares velika, saj se poraja v sproščenju in v svobodi, kakor se ostala slovenska umetnost, žal ne more. Pisatelju Novačanu želimo ob jubileju, da bi bil s svojim delom zadovoljen in da bi tudi to delo pomenilo novo lepoto podobo v slovenski kulturi.

Iz Slovenije in Jugoslavije

Prvi gojenci vojaške šole v Zagrebu so končali s svojim šolanjem. Ob zaključku šolskega leta je bila slovesnost. Generalmajor Gošnjak kot zastopnik maršala Tita je navduševal nove častnike k vestnemu izpolnjevanju njihovih nalog v duhu narodno osvobodilnega boja. Ni pozabil omeniti domnevnih spletk reakcionarnih krogov v svetu, ki naj bi ogrožali pridobitev ljudskih gibanj.

Slovenski književniki so imeli 24. junija svoj prvi redni občni zbor, odkar so društvo reorganizirali. Predsednik odbora pisatelj Miško Kranjec je v svojem govoru poudaril važnost pisateljskega delovanja pri graditvi nove Jugoslavije, pri čemer morajo vsi pisatelji in pesniki z vsemi svojimi silami proslavljati uspehe novega reda. Vendar je moral tudi poudariti, da ni mogoče trditi, da bi se vsi tega zavedali. Po kratki razpravi so izvolili nov odbor, v katerem je predsednik spet Miško Kranjec, podpredsednik France Bevč, prvi tajnik Janez Logar, drugi tajnik Milan Šega, blagajnik France Vodnik, gospodar Jože Pahor, odborniki pa Ludvik Mrzel, Prežihov Voranc, Ferdo Godina, Bogomir Magajna, Ivan Potrč in Jože Udovc. V nadzorstvo so bili izvoljeni: Matej Bor, Lino Legiša in Cene Vipotnik; v časno razsodišče pa Igo Gruđen, Ljotz Kraigher in Stanko Cajnar. Pisatelji so poslali običajno pozdravno brzojavko maršalu Titu z izjavo, da se bodo pisatelji udeležili izvajanja petletnega načrta.

Ob reki Vlasini bodo gradili veliko hidrocentralo.

Investicijski načrt ljubljanske občine znaša za leto 1947 ni manj kot 237.785.000 dinarjev, medtem ko znašajo administrativni stroški še okoli 80 milijonov dinarjev, tako da znese skupni proračun preko 310 milijonov dinarjev, katere bodo kriti iz dohodka krajevnih podzavljanih podjetij, mestne trošarine (cca 65 milijonov), davka na dediščino in darila. Največji delež investicij odpade na gradnjo stanovanj (161 milijonov), katere je zdaj popolnoma odvisna od državne uprave, ker zasedniki ne gradijo stanovanjskih hiš zaradi negotovega pravnega položaja v novem režimu. Za socialno skrbstvo in zdravstvo predvidevajo investicijo v višini 14 milijonov ali 6%, kar je zelo malo za sedanjo socialno usmeritev novega režima.

Po podatkih hrvatskega kmetijskega ministrstva je število živine na Hrvatskem doseglo 70% predvojne višine.

V teku "Tedna matere in otroka" - poroča Ljudska pravica - v Slovenski Bistrici ves teden ni bilo nobene prireditve. Od 19 ljudi, predstavniki

kov povabljenih organizacij, sta prišla samo dva zastopnika MLO in okrajnega prosvetnega odseka. Ves teden se ni naredilo nič. V zadnjem trenutku je prosvetni sindikat pripravil akademijo, za katero je razposlal 100 vabil, toda prispela ni bilo, ker na njo ni prišel nihče razen prirediteljev. Enako so prodajali tudi značke za "Teden mater in otrok". Okraj jih je prejel 1600, tovarna "Impol" je prodala od 1000 komadov komaj 60, v Slivnici pa od 300 kosov komaj eno. Medtem pa je teden uspel široma vse naše domovine, vzdihuje dopisnik.

Železniška uprava v Ljubljani opozarja občinstvo, da povzroča stalno mazanje železniških vozov z napismi, podpisi in gesli veliko škodo ne le domačim vozovom, temveč tudi tujim državam, katerim jo je treba poravnati. Seveda železniška uprava noče s tem preprečevati domoljubnih manifestacij potujočega občinstva, vendar pa morajo to delati na primeren način. Kdaj se bodo tako smeli oglasiti lastniki poslopij, katere naši progresisti že dolgo leta po fašistično mažejo z raznimi neokusnimi napisi in gesli? Na to bomo morali še počakati, saj gre za zasebno lastnino, katero uničevati je zasluzno dejanje. Saj je celo državna direkcija v Ljubljani dolgo zbiral "korajž", da je prišla s to ponižno prošnjo k potujočemu občinstvu.

Obiskovalce turističnih krajev v Sloveniji opozarjajo v časopisju, da morajo dva ali celo tri tedne pred odhodom v letovišče sporočiti podatke o svojem prihodu upravi gostinskega obrata, ki mora prejem prijave potrditi ter jo ima pravico spremeniti, nakar je obiskovalec spet dolžan potrditi soglasnost s spremembo. Tako podpržavljeno vodstvo gostinskih obratov tudi ni pripeljalo nikamor drugam kot k birokratiziranju te gospodarske panoge.

MALIKOVANJE

Moskovski radio in tisk povzdigujejo Stalina v nebo — in to v polnem pomenu besede. Nekoliko primerov:

„Veliki vodja in učitelj, oče sovjetskih narodov“. — „Modri vodja in prijatelj delavcev“. — „Čudotvorni vodja Stalin“. — „Naše malo sijoče sonce, odrešenik naše dece, naš Stalin“. — „Velikodušni čuvaj sovjetskih narodov“.

Profesor Grččin je končal svoje predavanje na radiju z besedami: „Globoko se klanjam pred Teboj, sonce naših narodov“. — (Iz londonskega nedeljskega časopisa „Leader Magazine“, 15. marca 1947.).

Sovjetski pesniki gredo še dalje in naravnost obhajajo Stalina. Tako na primer piše sovjetski pesnik Djambul Djabajev v odi o Stalinu:

„Primerjal bi ga z belo planino —
toda planina ima vrh.
Primerjal bi ga z globino morja —
toda morje ima dno.
Primerjal bi ga s sijočim mesecem —
toda mesec sije ponoči, a ne opoldne.
Primerjal bi ga z bleščočim soncem —
toda sonce sije opoldne ne ponoči“.

Revija „Jugoslavija“ London

Vesti s Tržaškega

Skupina čistilcev min, ki je te dni praznovala drugo obletnico svoje ustanovitve, je v tem času izvedla naslednja dela: očistila je 1847 hektarjev zemljišča, pobrala 74.980 min, zbrala 30.930 stotov streliva, izkopala 193 letalskih bomb, razstrelila 257 pomorskih min, se odzvala 3776 pozivom za hitro pomoč in pri tem pobrala in uničila 27.853 ročnih bomb različnih vrst. Iz minskih polj je odstranila 10 trupel ponesrečencev. V tem času je skupina imela 24 mrtvih, 31 ranjenih in 5 pohanjenih.

Gibanje ladij po poročilu Javnih skladšč v dobi od 17. do 30. junija v tržaški luki: prihod 13 parnikov, odhoh 9 parnikov.

Lombardo Toledano. Pred dnevi je obiskal Trst podpredsednik Svetovne sindikalne zveze in predstavnik delavskega gibanja v Južni Ameriki Lombardo Toledano. Bil je gost osrednjega odbora sindikalnega sporazuma. Iz Trsta, kjer je imel daljši govor v Domu pristajniških delavcev, je odpotoval v Jugoslavijo. V razgovoru z dopisniki je izrazil željo, da bi mogel po vrnitvi v Južno Ameriko poročati o tržaškem položaju. Tržaški primer posebno zanima Svetovno sindikalno zvezo, ker želi povsod organizirati enotnost delavskega razreda, ki je pogoj ne le za blaginjo delavstva, temveč tudi za mir in napredek Trsta. Če bi čimprej, ki so tuji koristim tržaškega mesta, hoteli preplesti okoli njega kakšne intrige, bo enotnost delavstva te načrte preprečila. Ob koncu je Toledano izjavil, da je njegovi zvezi zelo pri srcu, da ustvari enotnost delavstva v Trstu, ker je to tudi v korist mednarodnega miru.

Poštni promet s Puljem. Pošto čekovno službo s Puljem so po obvestilu ravnateljstva pošte in brzojava spet uvedli.

Pokrajinski svet je deločil za streptomitski sklad tržaških združenih bolnišnic podporo 3 milijonov lir. Obenem je izrazil željo, da bi popravilo velikih preokceanskih ladij „Saturnia“ in „Vulcania“ izročili tukajšnjim ladjedelcem, namesto da jih popravijo v Genovi, kot je v načrtu.

Osebnostna vest. Vodstvo omrežja radijskih postaj AIS je predal angleški major St. Clair Erskine ob svojem odhodu iz Trsta dne 1. julija upravniku tržaškega radia Herbertu Jacobsonu, uradniku ameriškega vojnega ministrstva v Trstu.

Radio. Slovenska radijska postaja Trst II je začela od ponedelja poskusno oddajati na prejšnji valovni dolžini 2,6 metrov. Ukinitve oddajanja na oddajni postaji pri Vidmu in postavitve nove radijske postaje v Trstu je povzročila znatno spremembo glede poslušanja slovenskega sprejema. V Trstu in okolici je sprejem znatno boljši, medtem ko je v Gorici, v Soški dolini in v Brdih precej slabši, ker so ti kraji zdaj bolj oddaljeni od mesta oddaje. Sprememba valovne dolžine naj bi zmanjšala večerne motnje drugih postaj na isti ali zelo bližnji valovni dolžini.

Nove cene je odobrila komisija za nadzorstvo cen: premog iz področja „B“ lir 28 za kg, sladkor na nakaznice lir 260 za kg in testenine na nakaznice lir 44 za kg.

Dovoz. Ladja „Salvatore“ je pripeljala iz Bombaya v Indijo tovar indijskega bombaža za Českoslovaško. Ladja „Robert Ellis Lewis“ je prispela z 8500 tonami premoga za ZVU. „Petros Gulandis“ je pripeljala iz New Yorka tovar 930 ton, med katerim so bile tudi kože in živila ustanove UNRRA.

V poboljševalnico. Višje zavezniško sodišče je poslalo za tri leta v poboljševalnico 17-letnega Klavdija Famo, kt se je udeležil 20. junija zvečer napada na prosvetni krožek „Perossa“, kjer so vrgli tri ročne bombe.

Ozna ubija. Tržaško porotno sodišče je obsodilo na 14 let ječe Glavka Godniča iz Komna, ki je umoril bivšega domobranskega častnika Slavovića. Morilec je priznal, da so ga sooščeni člani Ozne Drago Kovačić, Rado Kermelj in Viktorija Marcussa prisilili, grožnjo s smrtjo, da je izvršil dejanje. Ker je tudi sam pripadal Ozni, mu je šlo za glavo. Zločinski trojci se je posrečilo zbežati. Sodišče jo je sodilo v odsotnosti in prisodilo vsakemu 30 let.

PRILAVE TUJCEV so začeli v zadnjem času opuščati tržaški oddajatelji sob, kot je ugotovila policija. Zato je izdala svarilo, da je treba vsakega novega stanovanca — tujca prijaviti v dveh urah po vsetitvi ali izselitvi, in sicer osrednji postaji policije v ulici XXX Oktobra št. 2 soba 10. Zadevni urad je odprl vse dni neprekinjeno do polnoči.

Parnik „Toscana“, last tržaškega Lloyda, so začeli predelavati v potniški parnik. Ladijo bodo spreminili na pogon z nafto. Imela bo prostora za 650 potnikov prvega in tretjega razreda. Ladija ima 9.450 ton prostornine. Vrnili so jo družbi 16. maja, ko je zadnjič pripeljala 851 Italijanov iz otoka Roda v domovino. Popravila bodo izvedli v tržaškem arzenalu in ladjedelnici sv. Marka v treh mesecih.

Nadzorstvo nad brezposelnimi je uvedla ZVU na ta način, da se merajo osebe, ki so se prijavile kot brezposelne, javljati vsak mesec na delovnem uradu, kjer bodo njihove izkaznice potrdili s pečatom, če bodo še takrat brezposelni.

Urad ustanove UNRRA so 30. junija ukiniteli in na njegovo mesto postavili agencijo pod nazivom „UNRRA Agent“, ki bo skrbela do 30. avgusta za odposiljanje prostalega blaga v države, ki jih UNRRA podpira. V 18. mesecih svojega delovanja je ustanova UNRRA odpremila skozi Trst 1.750 tisoč ton blaga v Avstrijo, Jugoslavijo, Českoslovaško, Madžarsko, Poljsko in Albanijo. Za iztovarjanje blaga in odpremo v zaledje je UNRRA izdala v Trstu v tej dobi 1.852 milijonov lir.

Vojaško sodišče je nad britanskimi vojniki ki so jih spoznali za krive zločinov proti prebivalstvu, izreklo naslednje sodbe: dve leti prisilnega dela za goljufivo menjavo 70.000 lir; 18 mesecev zapora zaradi težke telesne poškodbe; do smrtne ječe radi umora železniškega delavca s strelnim orožjem; 18 mesecev prisilnega dela zaradi tatvine denarnice civilistu; nečasten izbris iz britanske vojske in pet let zapora zaradi odsotnosti, pobege, tatvine avtomobila, denarja in dragocenosti v škodo civilnega prebivalca.

Mačkoviče. V četrtek 3. julija je novi načelnik ZVU polkovnik Carnes z večjim spremstvom prisostvoval med nami predaji ključev 71 obnovljenih hiš njihovim gospodarjem.

Ali ste že poravnali naročnino za „Demokracijo“?

Preden je dospel k nam, je polkovnik Carnes izročil ključke 7 obnovljenih hiš v Prebeniku. Naša slovesnost se je izvedla pod velikim senčnatim drevesom ob cesti. Goste je pozdravil dekan Malalan, ki se je zahvalil ZVU za obnovitveno delo. Odgovoril mu je polkovnik Carnes, ki je rekel, da za stopa danes prvič ZVU pri predaji ključev in izjavil, da je srečen, da s predajo obnovljenih hiš nekoliko ublaži medvojno trpljenje. Pri nas je bilo obnovljenih 62 hiš. Prvič so napadli našo vas fašisti 16. maja 1941, takrat so zgorale 4 hiše. Drugi napad so izvedli Nenci. Imeli smo enega mrtvega in več aretiranih, večina prebivalcev je pa zbežala. Takrat je bilo uničenih ali poškodovanih 41 hiš in 15 hlevov. Naša vas leži ob Morganovi črti, 15 km jugovzhodno od Trsta.

Nerednosti v palači Javnih del. V torek 8. t. m. ob osmih zvečer je policija vdrla v urade, ki so v palači Javnih del za tržaškim magistratom in v številnih sobah izvedla preiskavo. Več oseb je bilo pridržanih, da bodo zaslišane. Tako se glasi kratko poročilo, ki ga je izdal informativni urad. Kaj išče policija? Očividno dokazuje o nerednostih in nezakonitostih, ki so se baje v velikem obsegu dogajale pri javnih delih. Med pridržanimi osebami so tudi nekateri vidnejši gospodje in njihove tajnice.

Vesti z Goriškega

Mirensko letališče.

Svojčas smo že kratko poročali, da nameravajo mirensko letališče obnoviti in preurediti za civilno letalstvo. Naša napoved se je uresničila. Mirensko letališče je postala postaja za vse zračne proge, ki vozijo v Trst. Z mirenskega letališča odhajajo dnevno letala proti Milano, Rimu in Neaplju in se sem vračajo. Tudi za zračno zvezo Trst - Praga, ki bo v kratkem začela poslovati, bo mirensko letališče izhodna postaja.

Most na Placuti. Zadnjič smo povedali, da bo z regulacijo Korna zginil most, ki je vezal Semiško ulico s Placuto. Ta most je dal zgraditi, kot je razvidno s spominske plošče, ki je bila vdelana v zidano mostno ograjo, mestni sodnik Anton Bujatti l. 1839. Na nasprotni strani je stal na mostnem zidu kip sv. Janeza Nepomučana. Oba ta pomnika nekdanjih časov sta zdaj shranjena na mestnem ekonomatu. Ker sta placutarskemu predmestju draga, ju hoče mestni tehnični urad po končanih delih zopet izstaviti na primernih, vidnih mestih.

Dobrovo. Kako so komunistični agenti pridni „udarniki“ priča sledeči dogodek, ki se je pripetil na Dobrovem. Hodili so od hiše do hiše in silili mladino, naj se zbere, da pojde v nedeljo na Ljake, kjer se vršijo udarniška dela. Ko pa je prišel dan odhoda, so vsi ti agenti, med njimi tudi tov. Polde Jakin, izginili in skrivaj šli pospravljat seno na polje. Ko so fantje to opazili, so se razšli vsak na svoj dom.

Kojsko. Semkaj je prišel prodajati blago neki italijanski trgovec in pustil svoj avto na cesti. Ko je to zapazil neki Markočič Teodor, živ. Franca iz Zalibrega pri Dobrovem, je kar s pikom začel udarjati po avtomobilu in ga pokvaril.

Bovec. Naš dekan g. Andrej Klobučar je na god farnege patrona praznoval 40 letnico mašništva in 40 letuico dušnopastirskega dela na Bovškem. Vse svoje življenjske moči je g. dekan tedaj posvetil prelepemu kočku slovenske zemlje pod Mangartom in Rombom. Ljudstvo to ve, ga spoštuje in mu je hvaležno, da je pretrpel z njim tudi mnogo težkih dni. Vsi želimo, da bi v zdravju preživel med nami še mnogo blagoslovljenih let.

Drežnica. 19. 6. 1947 je „Primorski dnevnik“ objavil članek pod naslovom „Dve področji - ena vas“ ki pa ne odgovarja resnici. Drežnica in ostale 4 vasi spadajo vse pod krajevni odbor Drežnica, torej so vse v coni B. Merda se je poročevalec hotoma ali pomotoma zgrešil zaradi tistega gozda, ki leži v coni A. V resnici je bilo ljudstvo s tem položajem gozda zadovoljno, ker je tam lahko svobodno prodalo nekaj stotov drvi. Tako smo si nekaj opomogli, dočim imamo v Drežnici res velike sitnosti in zapreke. To je razvidno tudi iz tega, da smo plačali nad 100 tisoč lir neopravičenih kazni, zraven pa nas še blatijo, da smo črnborejanci. Od Tolmina smo oddaljeni 22 km, dočim smo od Kobariča samo 5. Poslovna zadruga nam ne more vsega nuditi, ker nima, zato si moramo sami pomagati. Mi ne moremo čakati kakor osel, da bo trava zrastle, ker dnevno rabimo vsakovrstne stvari.

Odgovorni urednik: Janke Simčič. Tiska tiskarna Budin v Gorici. Tiskano z dovoljenjem A. I. S.

krat je bilo uničenih ali poškodovanih 41 hiš in 15 hlevov. Naša vas leži ob Morganovi črti, 15 km jugovzhodno od Trsta.

Nerednosti v palači Javnih del. V torek 8. t. m. ob osmih zvečer je policija vdrla v urade, ki so v palači Javnih del za tržaškim magistratom in v številnih sobah izvedla preiskavo. Več oseb je bilo pridržanih, da bodo zaslišane. Tako se glasi kratko poročilo, ki ga je izdal informativni urad. Kaj išče policija? Očividno dokazuje o nerednostih in nezakonitostih, ki so se baje v velikem obsegu dogajale pri javnih delih. Med pridržanimi osebami so tudi nekateri vidnejši gospodje in njihove tajnice.

Popravek. V zvezi z dopisem z Banjšic, ki smo ga priobčili v zadnji številki, nam naš dopisnik poroča, da je bila ubita samo ena oseba, ko je Nar. zaščita streljala na skupino ljudi, ki so hoteli ali so že prekoricali Morganovo črto. Pomota je nastala, ker so bile druge osebe odpeljane v zapore v Ajdovščino, a se je prvotno mislilo, da so bile ubite. Vsekakor je dogodek močno razburil našo javnost.

Kred. Zadnji teden junija je v naši vasi letovalo devet dijakov z višje slov. realne gimnazije v Trstu. Tople poletne dneve so preživljali ob Nadiži. Bistva voda in sonce sta jih lepo porjavila. Izstrgala sta jih velemestu in mislim na šolske skrb. Spočiti in vedri so se dijaki po sedmih dneh le težko ločili od slikovite doline, ki je ne bodo zlepa pozabili, in od gostoljubnih vaščanov.

K a n a l

Prav veseli smo novega lista. Že pred letom smo slišali, da bo začel izhajati tak demokratičen list, a ker ga tako dolgo ni bilo, smo že skoraj obupali, da ga bomo kdaj videli. No, sedaj ga pa vendar imamo. Priprčani smo, da bo list toliko boljši, kolikor bolj dolgo smo morali čakati nanj, saj tako je v vsako dobro stvarjo. Za danes sicer nimamo kaj kakih posebnih krajevnih novic. Samo pač precej zbežani radi posebnih razmer, v katerih živimo. Nekaj naših ljudi, je šlo od doma iz strahu pred bodočnostjo, drugi pa živimo v negotovosti. Novemu listu voščimo blagoslova, da bi veliko dobrega napravil vsemu slovenskemu narodu na Primorskem.

Zborniški davek. Pri protokolnem uradu mestnega županstva je izstavljen v pregled občinstvu, za dobo petih dni od 9. do 14. julija t. l., seznam za zborniški davek na patente za leto 1946 in 1947. Proti seznamu je dovoljen priziv - (na kolikovanem papirju za 24 lir) - na predsedstvo Trgovsko-industrijsko-kmetijske zbornice v Gorici, in sicer v roku enega meseca od objave tega seznama. Priziv se sme vložiti, če dohodki, ki so vpisani v seznamu, ne soglašajo, ali ne zapadejo pod davek, ali pa zaradi tvarnih pogrškov.

Prodaja kovinskih ostankov. Finančna intendenca v Trstu obvešča, da se je po odredbi ZVU ustanovila v Trstu komisija, ki ima nalog, da sprejema vse prošnje za nakup ali prodajo kovinskih ostankov, ki so italijanska državna last in se nahajajo v coni A. Naslov komisije je: l'Ufficio Successioni ed Atti Giudiziari in Trieste, Largo Panfilo 2. Vsakovrstne zavrnjene ali poškodovane ostanke vojnih naprav ali vozil; ki so italijanska državna last je vsakdo dolžan, da prijavi komisiji ter kraj, kjer se isti nahajajo.

Prosilci morajo v prošnji navesti natančen naslov.

Davek na pse. Mestna uprava opozarja lastnike psov, da bodo po 1. juliju t. l. vsi psi brez izjeme morali imeti kolajno za leto 1947. Vse pse, pa tudi če bodo na vrvi in z nagobnikom, a brez predpisane kolajne za leto 1947, bodo sekvestrirali, lastnike pa kaznovali z globo.

Prispevki za tiskovni sklad „Demokracije“

Volčani lir 3.000 —; Sbrin iz karvarne Fabris lir 500 —; N. N. z Bovškega lir 435 —; N. N. za tiste, ki ne zmorejo naročnine lir 2.000 —; mladenič iz Dobrova lir 100 —; N. N. iz Anhovega lir 100 —. Vsem iskrena hvala!